

CONDIȚII DE MUNCĂ ȘI DE VIAȚĂ ÎN ROMÂNIA

Informații pentru cetățenii UE/SEE/Confederației Elvețiene și pentru cetățenii non-UE

1. ROMÂNIA – DATE GENERALE
2. DREPTUL DE ȘEDERE ÎN ROMÂNIA
  - 2.1 Intrarea și rezidența în România a cetățenilor UE/SEE/Confederației Elvețiene și a membrilor de familie ai acestora
  - 2.2 Intrarea și șederea în România a cetățenilor non-UE
  - 2.3 Obținerea cetățeniei române
3. MUNCA ȘI PROTECȚIA SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA
  - 3.1 Găsirea unui loc de muncă în România
  - 3.2 Angajarea în muncă
  - 3.3 Detașarea lucrătorilor non-UE
  - 3.4 Desfășurarea de activități profesionale de către cetățenii non-UE
  - 3.5 Desfășurarea de activități comerciale de către cetățenii non-UE
  - 3.6 Alte forme contractuale (în afară de contractul individual de muncă)
  - 3.7 Condițiile de muncă în România
    - 3.7.1 Contractul de muncă
    - 3.7.2 Salariul
    - 3.7.3 Timpul de muncă și timpul de odihnă
    - 3.7.4 Sănătatea și securitatea în muncă
    - 3.7.5 Soluționarea conflictelor de muncă
- 3.8. Traficul de persoane
- 3.9. Protecția socială
  - 3.9.1 Contribuții la sistemul de asigurari sociale
  - 3.9.2 Sistemul de pensii
  - 3.9.3 Sistemul de asigurări de șomaj
  - 3.9.4 Servicii de asistență socială
  - 3.9.5 Formulare europene
4. SISTEMUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT
5. SISTEMUL DE SĂNĂTATE
6. LOCUINȚE
7. TRANSPORTUL
8. FAMILIA
9. FINANȚE
10. IMPLICARE ÎN COMUNITATE

1. ROMÂNIA – DATE GENERALE

România - țară situată în sud - estul Europei Centrale, învecinată cu Bulgaria, Serbia, Ungaria, Ucraina și Republica Moldova, mărginită de țărmul Mării Negre în sud-est și de fluviul Dunărea în sud.

Organizare statală: Republică parlamentară

Stat membru al Uniunii Europene - 1 ianuarie 2007

Limba oficială – limba română

Religie: România este un stat laic în care se respectă principiul neutralității față de asociațiile și cultele religioase. Structura confesională a populației: 86,5% ortodocși; 4,6% romano-catolici; 3,2% reformați; 1,9% penticostali; 3,6% alte religii; 0,2% atei.

Suprafață: 238.391 km²

Populație rezidentă: 19.76 milioane persoane (01 ianuarie 2016)

Unitate monetară: leu/RON

Unități administrativ teritoriale: 41 de județe plus Municipiul București.

Mai multe informații:

Institutul Național de Statistică: <http://www.insse.ro/>

Guvernul României: <http://www.gov.ro>

Președinția României: <http://www.presidency.ro>

Apel de urgență: 112 (pompieri, ambulanță, poliție)

Prefix internațional: 0040

2. DREPTUL DE ȘEDERE ÎN ROMÂNIA

2.1 Intrarea și rezidența în România a cetățenilor UE/SEE/Confederației Elvețiene și a membrilor de familie ai acestora

Cetățenii din UE/SEE/Confederației Elvețiene pot intra în România dacă prezintă un document național de identitate valabil, pașaportul sau alt document care atestă identitatea și este recunoscut de statul român.

În plus, membrii de familie ai acestora, care nu au cetățenia unui stat UE/SEE/Confederației Elvețiene vor prezenta și o viză de intrare valabilă, în cazul în care vin dintr-un stat pentru care este impus acest lucru.

Listele statelor pentru care este/nu este necesară viza de intrare în România poate fi consultată pe website-ul Inspectoratului General pentru Imigrări (IGI): <http://igi.mai.gov.ro/en/content/intake>.

Viza de intrare se acordă, la cerere, de misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României, cu aprobarea prealabilă a Centrului Național de Vize din cadrul Ministerului

Afacerilor Externe (MAE), în termen de 48 de ore și fără plata taxelor consulare. Informații suplimentare pot fi găsite pe website-ul MAE: <http://evisa.mae.ro/>.

Este scutit de obligativitatea obținerii vizei de intrare membrul de familie care nu este cetățean UE/SEE/Confederației Elvețiene, dacă îndeplinește, cumulativ, următoarele condiții:

- însoțește un cetățean al Uniunii Europene sau se alătură unui cetățean al Uniunii Europene care își exercită dreptul de rezidență pe teritoriul României;
- deține un document valabil, care atestă rezidența pe teritoriul unui alt stat membru în calitate de membru de familie al cetățeanului Uniunii Europene pe care îl însoțește sau căruia i se alătură pe teritoriul României.

Rezidența în România a cetățenilor din statele UE/SEE/Confederației Elvețiene și a membrilor de familie ai acestora

Dacă doriți să stați mai mult de 3 luni pe teritoriul României, trebuie să vă înregistrați rezidența la formațiunile teritoriale ale IGI din județul în care locuiți. În funcție de scopul șederii dumneavoastră în România, documentele emise de IGI sunt:

- certificat de înregistrare (pentru cetățenii UE/SEE/Confederației Elvețiene),
- carte de rezidență (pentru membrii de familie ai cetățenilor UE/SEE/Confederația Elvețiana),
- carte de rezidență permanentă (atât pentru cetățenii UE/SEE/Confederația Elvețiana, cât și pentru membrii lor de familie).

Cetățenii UE/SEE/Confederației Elvețiene și membrii lor de familie, cetățeni europeni sau non-UE, pot desfășura pe teritoriul României activități dependente sau independente în aceleași condiții ca și cetățenii români, atât timp cât se încadrează în condițiile prevăzute de legile române: angajare în muncă; detașare; administratori la societăți comerciale; activități economice, profesionale; studii; voluntariat etc..

Rezidența permanentă în România a cetățenilor din statele UE/SEE/Confederația Elvețiană și a membrilor de familie ai acestora se poate acorda dacă aveți o ședere continuă și legală pentru o perioadă mai mare de 5 ani.

Pentru detalii și alte informații, puteți accesa pagina: <http://igi.mai.gov.ro/en/content/granting-permanent-residence>.

2.2 Intrarea și șederea în România a cetățenilor non-UE

Intrarea este permisă cu respectarea, în principal, a următoarelor condiții:

- posedă un document valabil de trecere a frontierei de stat;
- posedă viză sau permis de ședere acordate în condițiile legii sau, după caz, posedă orice autorizație care conferă titularului drept de tranzit ori de ședere pe teritoriul României;
- prezintă documente care justifică scopul și condițiile șederii și care fac dovada existenței unor mijloace corespunzătoare pentru întreținere pe perioada șederii/întoarcerea în țară de origine sau pentru tranzitul către alt stat.

Cetățenii străini care doresc să intre pe teritoriul României, trebuie să solicite funcție de scopul vizitei, **viza de scurtă sau de lungă ședere**:

- direct, prin intermediul misiunilor diplomatice și oficiilor consulare ale României în străinătate: <http://www.mae.ro/romanian-missions>
- on-line, prin intermediul site-ului e-visa: <http://evisa.mae.ro/home>

Lista statelor pentru care este/nu este necesară viza de intrare în România poate fi consultată la: <http://igi.mai.gov.ro/en/content/coming-trip-romania>.

Viza de scurtă ședere permite accesul și șederea pentru alte scopuri decât imigrarea, pentru o perioadă de până la 90 de zile și nu poate fi prelungită. Această viza poate fi de mai multe **tipuri**:

- [Turism](#)
- [Vizită](#)
- [Afaceri](#)
- [Transport](#)
- [Activități sportive](#)
- [Activități culturale, științifice, umanitare, tratament medical de scurtă durată.](#)

Lista statelor ai căror cetățeni au nevoie pentru obținerea vizei de intrare în România, de o invitație aprobată de IGI, poate fi consultată accesând <http://igi.mai.gov.ro>.

Viza de lungă ședere se acordă numai cu avizul prealabil al IGI și permite accesul și șederea pentru 90 de zile pe teritoriul României. Viza de lungă ședere se poate prelungi printr-o solicitare către IGI și, dacă sunt îndeplinite condițiile necesare, permite obținerea **permisului de ședere**. Viza de lungă ședere se acordă pentru:

- desfășurarea de activități economice;
- desfășurarea de activități profesionale;
- desfășurarea de activități comerciale;
- angajare în muncă;
- detașare;
- studii;
- reîntregirea familiei;
- activități religioase;
- activități de cercetare științifică;
- alte scopuri ce nu contravin legilor române.

Informații suplimentare: <http://igi.mai.gov.ro/en/content/stay-romania>.

Permisul de ședere poate fi obținut de cetățenii străini care au intrat în România în baza vizei de lungă ședere. Aveți posibilitatea de a depune documentele și prin intermediul aplicației online, disponibilă la adresa <https://portaligi.mai.gov.ro/portaligi/>. Permisul de ședere se acordă numai dacă:

- solicitantul deține un document de călătorie valabil;
- face dovada legală a unui spațiu de locuit;
- deține o asigurare de sănătate;
- solicitarea se face în același scop în care s-a obținut anterior viza.

Permisul de ședere va conține un cod numeric personal (CNP) acordat o singură dată, indiferent de numărul intrărilor sau de durata perioadei pe care o petreceți în România, fiind transpus pe toate documentele de ședere temporară sau permanentă pe care le veți obține în viitor.

Pentru a obține **permisul de ședere pe termen lung** trebuie să îndepliniți mai multe condiții:

- să fi avut o ședere continuă și legală pe teritoriul României în ultimii 5 ani (să nu fi lipsit mai mult de 6 luni consecutive sau 10 luni în total);
- să faceți dovada mijloacelor de întreținere;
- să aveți asigurare socială de sănătate;
- să faceți dovada deținerii legale a spațiului de locuit;
- să nu reprezentați un pericol pentru siguranța națională.

Dacă sunteți titularul unui drept de ședere pe termen lung în România, beneficiați de tratament egal cu cetățenii români, în condițiile legii: acces liber pe piața forței de muncă; acces la toate formele de învățământ și pregătire profesională, inclusiv la acordarea bursei de studiu, echivalarea studiilor și recunoașterea diplomelor, a certificatelor, a atestatelor de competență și a calificărilor profesionale; securitate și protecție socială; asistență medicală și socială; scutiri și deduceri de taxe, etc.

Pentru mai multe detalii accesați pagina: <http://igi.mai.gov.ro/en/content/long-term-residence-romania>

2.3 Obținerea cetățeniei române

Se acordă la cerere străinilor care fac dovada că domiciliază legal pe teritoriul României de minim 8 ani, sau de minim 5 ani în cazul în străinilor căsătoriți cu cetățeni români, și care dispun de mijloace materiale pentru a se întreține.

Cererile pentru dobândirea/redobândirea cetățeniei, împreună cu o serie de documente doveditoare, se depun la Autoritatea Națională pentru Cetățenie din cadrul Ministerului Justiției.

Pentru mai multe detalii accesați pagina: <http://cetatenie.just.ro/index.php/en/>

3. MUNCA ȘI PROTECȚIA SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA

Cetățenii UE/SEE/Confederației Elvețiene și membrii de familie ai acestora beneficiază de aceleași drepturi și obligații ca și cetățenii români în ceea ce privește munca și protecția socială.

3.1 Găsirea unui loc de muncă în România

Există mai multe modalități pentru găsirea unui loc de muncă în România:

- contactarea celor 42 de structuri teritoriale ale Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM), unde există o bază de date cu locurile de muncă vacante oferite de angajatorii români. Pentru a vizualiza locurile de muncă vacante, accesați website-ul ANOFM, <http://www.anofm.ro>, la secțiunea “Locuri de muncă
- contactarea cei 45 de consilieri naționali EURES, care pot fi găsiți în fiecare agenție județeană pentru ocuparea forței de muncă precum și la Agenția pentru Ocuparea Forței de Muncă a Municipiului București (AMOFM București). Datele lor de contact se găsesc la: <http://www.eures.anofm.ro>.
- contactarea unor firme private specializate în ocuparea forței de muncă. În acest caz trebuie să contactați inspectoratele teritoriale de muncă, pentru a verifica dacă firma este înregistrată să desfășoare astfel de activități. Website-ul Inspectiei Muncii este: <https://www.inspectiamuncii.ro>

- accesarea diverselor portaluri web cu locuri de muncă publicate direct de angajatori și unde vă puteți crea un CV, care să fie vizibil angajatorilor aflați în căutare de personal.
Link-uri utile: <https://ro.jooble.org>; <http://www.bestjobs.ro>; <http://www.ejobs.ro>.
- aplicare spontană, prin trimiterea CV-ului, însoțit de scrisoarea de intenție, la biroul de resurse umane al firmei vizate.
In cazul în care v-ați găsit un loc de muncă, asigurați-vă că ați primit un contract de muncă sau o scrisoare de angajament semnată în mod corespunzător.

3.2 Angajarea în muncă

Cetățenii UE/SEE/Confederației Elvețiene aflați în căutarea unui loc de muncă au acces liber pe piața muncii din România. Angajarea unui cetățean din statele europene se face în aceleași condiții cu angajarea unui cetățean român.

Cetățenii non-UE au drept de muncă în România, numai pe baza unei autorizații de muncă, eliberată de IGI. Dacă sunteți titularul unui drept de ședere pe termen lung puteți lucra pe teritoriul României fără autorizație de muncă, în baza unui contract individual de muncă avizat de Inspectoratul Teritorial de Muncă.

Cetățenii non UE care doresc să vină în România ca lucrători permanenți, stagiați, sezonieri, transfrontalieri, lucrători înalt calificați sau detașați trebuie să parcurgă mai multe etape:

- a) găsirea unui angajator (vezi punctul 3.1);
- b) obținerea avizului de angajare/autorizației de muncă de către angajator;
- c) obținerea vizei de lungă ședere în baza avizului de angajare, de la misiunea diplomatică din statul unde vă aflați;
- d) după intrarea în România, obținerea permisului de ședere de la IGI.

b) Avizul de angajare

Avizul de angajare este un document eliberat de IGI, prin structurile sale teritoriale, care atestă dreptul angajatorului de a angaja un lucrător străin pe o anumită funcție, și permite solicitarea vizei și dreptului de ședere în scop de muncă pe teritoriul României.

Puteți fi angajat în România la un singur angajator, persoană fizică sau juridică pe aceeași funcție pentru care a fost eliberată viza de lungă ședere.

Cetățenii străini se pot angaja în România dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:

- locurile de muncă vacante nu pot fi ocupate de cetățeni români, ai statelor membre UE/SEE sau de cetățeni străini rezidenți pe termen lung pe teritoriul României;
- angajatorul îi încadrează în muncă cu contract individual de muncă cu normă întreagă pe perioadă nedeterminată sau determinată;
- îndeplinesc condițiile speciale de pregătire profesională, experiență în activitate, solicitate de angajator;
- fac dovada faptului că sunt apti din punct de vedere medical să desfășoare activitatea respectivă, și nu au antecedente penale incompatibile cu activitatea;
- angajatorul are achitate la zi obligațiile către bugetul de stat;
- angajatorul desfășoară efectiv activitatea pentru care se solicită eliberarea autorizației avizului de angajare;
- angajatorul să nu fi fost sancționat în ultimii 3 ani pentru muncă nedeclarată sau angajare ilegală.

NU aveți nevoie de aviz de angajare/autorizației de muncă dacă:

- aveți dreptul de ședere pe termen lung pe teritoriul României;
- ați dobândit o formă de protecție în România (refugiat sau persoană cu protecție subsidiară);
- aveți statut de tolerat sau sunteți solicitant de azil, după expirarea unei perioade de un an de la data depunerii cererii de azil;
- aveți un permis de ședere temporară ca membru de familie al unui cetățean român;
- aveți un permis de ședere temporară în scop de studii, caz în care aveți dreptul de a lucra numai cu normă parțială (4 ore/zi);
- vă aflați în România și ați beneficiat anterior de un drept de ședere pe teritoriul României de cel puțin 3 ani, în calitate de membri de familie al unui cetățean român și vă aflați în una din următoarele situații: v-a fost pronunțată desfacerea căsătoriei; v-a încetat relația de parteneriat; sponsorul/cetățeanul român a decedat; ați devenit major sau ați împlinit vârsta de 21 de ani, în situația în care sunteți membru de familie al unui cetățean român;
- proveniți din țări cu care România are încheiate acorduri, convenții sau înțelegeri bilaterale cu privire la accesul pe piața muncii;
- desfășurați activități didactice, științifice, culturale sau alte activități specifice cu caracter temporar în instituții de profil acreditate ori autorizate provizoriu din România, în baza unor acorduri bilaterale;
- sunteți titulari ai unui drept de ședere pentru desfășurarea de activități de cercetare științifică, faceți parte din personalul cu calificare specială, precum și dacă desfășurați activități artistice în instituții de cultură din România, în baza ordinului ministrului culturii;
- urmează să desfășurați activități temporare solicitate de ministere ori de alte organe ale administrației publice centrale sau locale ori de autorități administrative autonome;
- sunteți director de filială, reprezentanță sau sucursală pe teritoriul României al unei companii cu sediul în străinătate, în conformitate cu actele prevăzute de legislația română în acest sens;
- sunteți angajat de persoane juridice cu sediul în unul dintre statele membre ale Uniunii Europene sau ale Spațiului Economic European ori în Confederația Elvețiană și sunteți detașați în România, cu condiția prezentării permisului de ședere din acel stat.

Tipuri de autorizații de muncă:

- lucrător permanent - cu contract individual de muncă pe durată nedeterminată sau determinată;
- lucrător stagiar - pentru efectuarea unui stagiu cu durată determinată în scopul obținerii unei calificări profesionale sau îmbunătățirii pregătirii profesionale/cunoștințelor lingvistice și culturale;
- lucrător sezonier - cu contract individual de muncă pe durată determinată care nu poate depăși 6 luni într-un interval de 12 luni;
- lucrător transfrontalier - străinul, cetățean al unui stat ce are frontieră comună cu România și care locuiește în zona de frontieră a statului respectiv, încadrat în muncă într-o localitate de frontieră de pe teritoriul României cu contract individual de muncă pe durată nedeterminată sau pe durată determinată;

- lucrător înalt calificat - cu contract individual de muncă pe durată nedeterminată sau pe durată determinată de cel puțin un an;
- lucrător detașat - angajat al unei persoane juridice cu sediul în străinătate, care poate să desfășoare o activitate lucrativă pe teritoriul României în una dintre următoarele situații: este detașat pe teritoriul României, în cadrul unui contract încheiat între întreprinderea care face detașarea și beneficiarul prestării de servicii care își desfășoară activitatea în România; este detașat la o reprezentanță, sucursală sau filială din România a unei persoane juridice străine.

Mai multe detalii și documentele necesare eliberării fiecărui tip de autorizație pot fi găsite accesând pagina: <http://igi.mai.gov.ro/en/content/seeking-advice>.

c) Viza de lungă ședere pentru angajarea în muncă/detașare

Se obține în termen de 60 de zile de la eliberarea avizului de angajare, fiind acordată la cerere, pentru o perioadă de 90 de zile, de către ambasadele și consulatele României.

Detalii suplimentare referitoare la lista documentelor și taxelor necesare pentru obținerea permisului de ședere găsiți pe pagina de web a IGI: <http://igi.mai.gov.ro/ro/content/munca>.

d) Permisul de ședere/permisul unic sau Cartea albastră a UE

Documentul atestă dreptul de ședere în România și îl puteți obține de la formațiunile teritoriale ale IGI din județul în care locuiți. Pentru obținerea permisului veți depune personal o serie de documente cu cel puțin 30 de zile înainte de expirarea dreptului de ședere acordat de viză. Aveți posibilitatea de a depune documentele și prin intermediul aplicației online, disponibilă la adresa <https://portaligi.mai.gov.ro/portaligi/>

3.3 Detașarea lucrătorilor non-UE

Angajatorul, beneficiarul prestării de servicii, poate încadra un lucrător non-UE detașat, în anumite condiții. Avizul de detașare se eliberează de către IGI la solicitarea beneficiarului prestării de servicii, în baza unei cereri motivate însoțită de o serie de documente.

Pot fi detașați în România, fără obținerea avizului de detașare:

- străinii angajați ai persoanelor juridice cu sediul în unul dintre statele membre ale UE/SEE/ Confederația Elvețiană, cu condiția prezentării permisului de ședere din acel stat;
- străinii care desfășoară activități didactice, științifice sau alte categorii de activități specifice cu caracter temporar în instituții de profil acreditate ori autorizate provizoriu din România, precum și străinii care desfășoară activități artistice în instituții de cultură din România;
- străinii care urmează să desfășoare pe teritoriul României activități temporare solicitate de ministere/alte organe ale administrației publice centrale sau locale/autorități administrative autonome;
- străinii care urmează să desfășoare activități lucrativă în baza acordurilor, convențiilor sau înțelegerilor internaționale la care România este parte.

3.4 Desfășurarea de activități profesionale de către cetățenii non-UE

În scopul desfășurării unei activități profesionale, trebuie să verificați dacă exercitarea profesiei respective este reglementată printr-o lege specială, precum și procedurile de recunoaștere a diplomelor și calificărilor necesare.

Mai multe detalii găsiți consultând paginile web ale Centrului Național de Recunoaștere și Echivalare a Diplomelor (CNRED): <https://www.cnred.edu.ro/> și Uniunii Profesiiilor Liberale din România (UNPLR) <http://www.uplr.ro/>

Următorul pas este obținerea vizei de lungă ședere pentru activități profesionale, de la misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României.

Pentru mai multe informații, accesați: <http://igi.mai.gov.ro/ro/content/activitati-profesionale>.

3.5 Desfășurarea de activități comerciale de către cetățenii non-UE

Dacă doriți să aveți o afacere în scopuri comerciale sau economice, trebuie să fiți acționar sau asociat cu atribuții de conducere și administrare a unor societăți comerciale din România, și să obțineți avizul Centrului Român pentru Promovarea Investițiilor Străine. În baza acestui aviz, puteți obține viza de lungă ședere, și ulterior după intrarea în România, a permisului de ședere.

Mai multe detalii referitoare la obținerea vizei și a permisului de ședere în scopul desfășurării de activități comerciale găsiți accesând link-ul: <http://igi.mai.gov.ro/ro/content/activitati-comerciale>.

3.6 Alte forme contractuale (în afară de contractul individul de muncă)

Cetățenii din UE/SEE/Confederației Elvețiene și cetățenii non-UE care dețin un permis de ședere, pot desfășura activități economice în România: ca persoane fizice autorizate, în mod individual și independent; ca întreprinzători titulari ai unei întreprinderi individuale; ca membri ai unei întreprinderi familiale, în condițiile legii.

Link util: <https://www.onrc.ro/index.php/ro/legislatie/legislatie-nationala#Ordonante>

3.7 Condițiile de muncă în România

Cetățenii din statele UE / SEE / Confederației Elvețiene și cetățenii străini sau apatrizi care dețin aviz de angajare sau detașare sau dețin un permis de ședere pe termen lung în România pot fi angajați cu contract de muncă.

Codul Muncii din România conține reglementări care se referă la totalitatea raporturilor de muncă, controlul aplicării reglementărilor din domeniul raporturilor de muncă, precum și jurisdicția muncii.

Conform Codului Muncii, persoana fizică dobândește capacitate de muncă la împlinirea vârstei de 16 ani. Cu acordul părinților sau al reprezentanților legali, pot încheia un contract de muncă și tinerii care au împlinit vârsta de 15 ani, în condițiile legii. Încadrarea în muncă în locuri de muncă grele, vătămătoare sau periculoase se poate face după împlinirea vârstei de 18 ani.

Salariații au, în principal, dreptul la: salarizare pentru munca depusă, repaus zilnic și săptămânal, concediu de odihnă anual, egalitate de șanse și de tratament, demnitate în muncă securitate și sănătate în muncă, acces la formarea profesională, informare și consultare, protecție în caz de concediere, negociere colectivă și individuală, participarea la acțiuni colective, de a constitui sau de a adera la un sindicat (doar pentru posesorii unui permis de ședere pe termen lung), alte drepturi prevăzute de lege sau de contractele colective de muncă aplicabile.

3.7.1 Contractul de muncă

Drepturile și obligațiile privind relațiile de muncă dintre angajator și salariat se stabilesc, prin negociere, în cadrul contractelor colective de muncă și al contractelor individuale de muncă. Contractul individual de muncă se încheie în baza consimțământului părților (angajator și angajat), în formă scrisă, în limba română. Obligația de încheiere a contractului individual de muncă în formă scrisă revine angajatorului. Contractul individual de muncă se încheie în două exemplare, unul pentru dumneavoastră, unul pentru angajator. Anterior semnării contractului trebuie să citiți cu atenție clauzele înscrise în acesta.

Contractul de munca, trebuie să conțină, în principal, următoarele elemente:

- identitatea părților;
- locul de muncă sau, în lipsa unui loc de muncă fix, posibilitatea ca salariatul să muncească în diverse locuri;
- funcția/ocupația conform specificației Clasificării ocupațiilor din România sau altor acte normative, precum și fișa postului, cu specificarea atribuțiilor postului;
- criteriile de evaluare a activității profesionale a salariatului;
- riscurile specifice postului;
- data de la care contractul urmează să își producă efectele;
- în cazul unui contract de muncă pe durată determinată sau al unui contract de muncă temporară, durata acestora;
- durata concediului de odihnă la care salariatul are dreptul;
- condițiile de acordare a preavizului de către părțile contractante și durata acestuia;
- salariul de bază, alte elemente constitutive ale veniturilor salariale, precum și periodicitatea plății salariului la care salariatul are dreptul;
- durata normală a muncii, exprimată în ore/zi și ore/săptămână;
- indicarea contractului colectiv de muncă ce reglementează condițiile de muncă ale salariatului;
- durata perioadei de probă (maxim 90 de zile pentru funcții de execuție și maxim 120 zile pentru funcții de conducere);
- clauze speciale, dacă este cazul (formare profesională, clauza de confidențialitate, neconcurență, mobilitate etc.);
- drepturi și obligații generale ale părților.

Contractul individual de muncă pe durată determinată nu poate fi încheiat pe o perioadă mai mare de 36 luni.

Contractul individual de muncă cu timp parțial se încheie când angajatorul încadrează salariați cu fracțiune de normă (sub numărul de ore pentru o normă întreagă) prin contracte individuale de muncă pe perioade determinate/nedeterminate. Drepturile salariale se acordă proporțional cu timpul efectiv lucrat.

Contractul de muncă temporară se încheie în scris între agentul de muncă temporară și salariatul temporar, pus la dispoziția utilizatorului pentru a lucra temporar sub supravegherea și conducerea acestuia din urmă. Misiunea de muncă temporară se stabilește pentru un termen care nu poate fi mai mare de 24 de luni. Durata misiunii de muncă temporară nu poate depăși 36 de luni.

Contractul individual de muncă la domiciliu precizează suplimentar că salariatul lucrează la domiciliu, obligativitatea angajatorului de a asigura transportul materialelor utilizate și al produselor finite, etc.

Delegarea reprezintă exercitarea temporară, din dispoziția angajatorului, de către salariat, a unor lucrări corespunzătoare atribuțiilor de serviciu în afara locului său de muncă, pentru o perioadă de cel mult 60 de zile calendaristice în 12 luni și se poate prelungi pentru perioade succesive de maximum 60 de zile calendaristice, numai cu acordul salariatului.

Detașarea este actul prin care se dispune schimbarea temporară a locului de muncă, din dispoziția angajatorului, la un alt angajator, în scopul executării unor lucrări în interesul acestuia. Aceasta poate fi dispusă pe o perioadă de cel mult un an, și poate fi prelungită în mod excepțional din 6 în 6 luni cu acordul angajatului.

Important! Munca fără forme legale sau munca “la negru” implică multe riscuri: angajatorul vă poate plăti un salariu mai mic, decât minimumul legal; nu există o dată fixă pentru plata acestuia; nu aveți un program de lucru fix și în conformitate cu normele legale; nu beneficiați de echipament de lucru și echipament de protecție; nu aveți dreptul la concediu de odihnă; nu beneficiați de pensii, indemnizație de șomaj, asistența medicală gratuită, în caz de nevoie.

Puteți face sesizări privind munca fără forme legale la Tel Verde 0800 868 622 (linia telefonică cu apelare gratuită pusă la dispoziție de Inspekția Muncii) <https://www.inspectiamuncii.ro/>, sau la inspectoratele teritoriale de muncă.

3.7.2 Salariul

Începând cu 1 februarie 2017, Guvernul României a majorat salariul minim brut pe țară garantat în plată la 1.450 de lei lunar, pentru un program complet de lucru de 166 de ore în medie pe lună.

La stabilirea și la acordarea salariului este interzisă orice discriminare pe criterii de sex, orientare sexuală, caracteristici genetice, vârstă, apartenență națională, rasă, etnie, religie, opțiune politică, origine socială, dizabilitate, situație sau responsabilitate familială, apartenență ori activitate sindicală.

Salariul cuprinde salariul de bază, indemnizațiile, sporurile, precum și alte adaosuri și se plătește înaintea oricăror alte obligații bănești ale angajatorilor. Salariul net reprezintă suma de bani pe care salariatul o încasează, după ce se scad contribuțiile de asigurări sociale, precum și impozitul pe venit de 16%, obligatorii conform legii.

3.7.3 Timpul de muncă și timpul de odihnă

Durata normală a timpului de muncă pentru norma întreagă este de 8 ore pe zi și 40 de ore pe săptămână. Durata maximă a timpului de lucru nu poate să depășească 48 de ore pe săptămână, incluzând și orele suplimentare. În cazul tinerilor în vârstă de până la 18 ani durata timpului de muncă este de 6 ore pe zi și de 30 de ore pe săptămână.

Munca prestată în afara duratei normale a timpului de muncă săptămânal este considerată *muncă suplimentară*, ce nu poate fi efectuată fără acordul salariatului, cu excepția cazului de forță majoră sau pentru lucrări urgente. Munca suplimentară se compensează prin ore libere plătite în următoarele 60 de zile calendaristice după efectuarea acesteia fie prin acordarea unui spor.

Muncă prestată între orele 22,00-6,00 este considerată *muncă de noapte*. Salariații care lucrează noaptea beneficiază: fie de program de lucru redus cu o oră față de durata normală a zilei de muncă, pentru zilele în care efectuează cel puțin 3 ore de muncă de noapte; fie de un spor la salariu de minimum 25% din salariul de bază, dacă au lucrat cel puțin 3 ore de noapte

din timpul normal de lucru. Conform Codului muncii repausurile periodice sunt: pauza de masă și repausul zilnic, repausul săptămânal, sărbătorile legale.

Zilele de sărbătoare legală în care nu se lucrează sunt: 1 și 2 ianuarie; 24 ianuarie; prima și a doua zi de Paști; 1 mai; 1 iunie; Duminica Rusaliilor și ziua următoare acesteia; 15 august; 30 noiembrie; 1 decembrie; prima și a doua zi de Crăciun; 2 zile pentru fiecare dintre cele trei sărbători religioase anuale, declarate astfel de cultele religioase legale, altele decât cele creștine, pentru persoanele aparținând acestora. Sărbătorile legale, stabilite prin lege și contractul colectiv de muncă nu sunt incluse în durata concediului de odihnă anual.

Concediul de odihnă anual plătit este garantat tuturor salariaților, durata minimă a concediului de odihnă anual este de 20 de zile lucrătoare conform reglementărilor Codului Muncii. Pe lângă cele 20 de zile mai beneficiază de un concediu de odihnă suplimentar salariații cu invaliditate (3 zile), salariații nevăzători (6 zile) și salariații care muncesc în condiții deosebite (minim 3 zile pe an). Pentru perioada concediului de odihnă salariatul beneficiază de o indemnizație de concediu, care nu poate fi mai mică decât salariul de bază, indemnizațiile și sporurile cu caracter permanent convenite pentru perioada respectivă, prevăzute în contractul individual de muncă.

Salariații au dreptul la *zile libere plătite* pentru evenimente deosebite în familie (căsătorie, naștere copil, deces soț/copil/părinte/bunici) și alte evenimente (donare de sânge, schimbarea locului de muncă, cu mutarea domiciliului în altă localitate).

Concediile pentru formare profesională. Salariații au dreptul să beneficieze, la cerere, de concedii pentru formare profesională acordate cu sau fără plată.

Concediile medicale și indemnizațiile de asigurări sociale de sănătate, la care au dreptul asigurații sunt: concedii medicale și indemnizații pentru incapacitate temporară de muncă, cauzată de boli obișnuite sau de accidente în afara muncii; concedii medicale și indemnizații pentru prevenirea îmbolnăvirilor și recuperarea capacității de muncă, exclusiv pentru situațiile rezultate ca urmare a unor accidente de muncă sau boli profesionale; concedii medicale și indemnizații pentru maternitate, concedii medicale și indemnizații pentru îngrijirea copilului bolnav, concedii medicale și indemnizații de risc maternal.

Pentru rezolvarea unor situații personale salariații au dreptul la *concedii fără plată*.

3.7.4 Sănătatea și securitatea în muncă

Conform Codului Muncii, angajatorul are obligația:

- să asigure toți salariații pentru risc de accidente de muncă și boli profesionale;
- să organizeze periodic instruirea angajaților săi în domeniul securității și sănătății în muncă.

Dacă sunteți angajat cu contract individual de muncă, beneficiați automat de o asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale, prin serviciul medical de medicină a muncii.

Persoanele asigurate au dreptul la următoarele prestații și servicii:

- reabilitare medicală și recuperarea capacității de muncă;
- reabilitare și reconversie profesională;
- indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă;
- indemnizație pentru trecerea temporară în alt loc de muncă și indemnizație pentru reducerea timpului de muncă;
- compensații pentru atingerea integrității;
- despăgubiri în caz de deces;
- rambursări de cheltuieli.

Pentru mai multe detalii despre sănătatea și securitatea în muncă puteți contacta inspectoratele teritoriale de muncă sau accesa pagina web a Inspecției Muncii, <https://www.inspectiamuncii.ro/>

3.7.5 Soluționarea conflictelor de muncă

În cazul în care considerați că vă sunt încălcate drepturile, solicitați:

- clarificări din partea angajatorului dumneavoastră
- sprijinul sindicatului din întreprindere. Sindicatele acționează ca partener social și sunt persoane juridice independente, constituite în scopul apărării drepturilor membrilor lor. Organizațiile sindicale au dreptul să folosească mijloace specifice precum: negocierile, procedurile de soluționare a litigiilor prin conciliere, mediere, arbitraj, petiție, pichet de protest, marș, miting și demonstrație sau grevă, în condițiile legii.

- sprijinul Inspecției Muncii în cazul unor încălcări ale prevederilor legale din domeniul relațiilor de muncă (muncă fără forme legale, muncă suplimentară neplătită sau excesivă, nerespectarea sărbătorilor legale și a repausului săptămânal, obținerea unui salariu diferit decât cel stipulat în contractul de muncă, includerea în contractul individual de muncă a unor clauze ilegale etc.).

Totodată, puteți sesiza tribunalul de la domiciliul sau reședința dumneavoastră. În acest caz, este recomandabil să apelați la un jurist sau la un avocat specializat în legislația muncii.

3.8. Traficul de persoane

Traficul de persoane reprezintă „recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea persoanelor, prin amenințări de recurgere sau prin recurgere la forță ori la alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de autoritate sau de o situație de vulnerabilitate ori prin oferta sau acceptarea de plăți sau avantaje pentru a obține consimțământul unei persoane având autoritate asupra alteia, în scopul exploatării”.

România le facilitează victimelor traficului de persoane, întoarcerea în țara lor de origine fără nicio întârziere nejustificată și le asigură transportul în deplină securitate până la frontiera statului român, dacă nu este prevăzut altfel în acordurile bilaterale.

Victimele traficului de persoane sunt informate în locurile de cazare, într-o limbă pe care o înțeleg, cu privire la procedurile judiciare și administrative aplicate și pot beneficia de consiliere psihologică, de asistență medicală și socială, precum și de medicamente și hrană în aceleași condiții ca și victimele cetățeni români.

Pentru mai multe detalii, vă puteți adresa Agenției Naționale Împotriva Traficului de Persoane (ANITP): <http://www.anipt.mai.gov.ro>.

3.9. Protecția socială

3.9.1 Contribuții la sistemul de asigurari sociale

Din momentul angajării, contribuțiile sociale sunt reținute de la angajatori și lucrători. La pierderea sau expirarea dreptului de ședere pe teritoriul național, calitatea de asigurat, împreună cu toate drepturile de asigurare, încetează.

Prestațiile de asigurări sociale reprezintă un venit care înlocuiește, parțial sau total, salariul, ca urmare a unor cauze, precum: *bătrânețe, invaliditate, accident, boală, șomaj, maternitate, deces* etc. denumite *riscuri asigurate*.

Cotele de contribuții individuale de asigurări sociale stabilite pentru anul 2017 sunt:

	Contribuții salariat	Contribuții angajator
– Pensii și alte drepturi de asigurări sociale	10,5%	15,8-25,8%
– Sănătate	5,5%	5,2%
– Concedii și indemnizații de asigurări sociale	-	0,85%
– Șomaj	0,5%	0,5%
– Fond garantare plata creanțe salariale	-	0,25%
– Asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale	-	0,15-0,85%

Persoanele *detașate* nu plătesc contribuții de asigurări sociale în România, motiv pentru care este recomandat ca lucrătorii detașați să încheie individual asigurări medicale, conform legii române pentru a beneficia de servicii medicale și în România, pe perioada detașării.

3.9.2 Sistemul de pensii

În ansamblu, sistemul de pensii din România se bazează pe **3 piloni**:

Pilonul 1 – pensia publică de stat. În sistemul public există 5 categorii de pensii:

- pensia pentru limita de vârstă (stagiul minim de cotizare de 15 ani și vârsta standard de pensionare să fie 63 de ani la femei - creștere graduală până în anul 2030 și 65 de ani la bărbați; stagiul complet de cotizare este de 35 de ani indiferent de sex).
- pensia anticipată
- pensia anticipată parțială
- pensia de invaliditate
- pensia de urmaș - se acordă în anumite condiții copiilor și soțului supraviețuitor, în situația decesului asiguratului sau pensionarului.

În baza acordurilor și convențiilor internaționale pe care România le-a stabilit cu alte țări, drepturile de asigurări sociale convenite în sistemul public pot fi transferate în țara în care cetățenii își stabilesc rezidența/domiciliul, astfel încât sunt respectate principiile egalității de tratament. Informații suplimentare privind sistemul public de pensii găsiți pe site-ul Casei Naționale de Pensii Publice: www.cnpp.ro.

Pilonul 2 – pensia privată obligatorie pentru persoanele până la 35 de ani și opțională pentru cele între 35 și 45 de ani; din aceasta contribuție nu decurg obligații financiare suplimentare pentru participanți, aceasta fiind inclusă în contribuția datorată către sistemul public de pensii.

Pilonul 3 – pensia privată facultativă permite atât angajatorului cât și angajatului posibilitatea de a contribui la pensia facultativă. Contribuția deductibilă fiscal atât de către angajat cât și de către angajator este de maxim 15% din salariul brut.

Informații suplimentare referitoare la pilonii 2 și 3 găsiți pe web site-ul Autorității de Supraveghere Financiară – Sectorul Pensii Private: <http://www.csspp.ro/>.

3.9.3 Sistemul de asigurări de șomaj

În sistemul asigurărilor pentru șomaj pot fi asigurați cetățenii străini sau apatrizii care, pe perioada în care au domiciliul sau reședința în România, sunt încadrați în muncă sau realizează venituri, în condițiile legii. Pentru a beneficia de șomaj trebuie să îndepliniți cumulativ următoarele condiții:

- să aveți un stagiul de cotizare de minimum 12 luni în ultimele 24 de luni care preced data înregistrării cererii pentru acordarea prestației de șomaj;

- să nu realizați venituri sau valoarea veniturilor realizate din activități autorizate potrivit legii să fie mai mică decât valoarea indicatorului social de referință (în prezent, 500 lei);
- să nu îndepliniți condițiile de pensionare;
- să fiți înregistrat la agențiile pentru ocuparea forței de muncă în a căror rază teritorială aveți domiciliul/reședința, dacă ați avut ultimul loc de muncă ori ați realizat venituri în acea localitate.

Indemnizația de șomaj se acordă șomerilor, pe perioade de timp diferențiate, în funcție de stagiul de cotizare, după cum urmează: 6 luni, pentru persoanele cu un stagiul de cotizare de cel puțin 1 an și absolvenți; 9 luni, pentru persoanele cu un stagiul de cotizare de cel puțin 5 ani; 12 luni, pentru persoanele cu un stagiul de cotizare mai mare de 10 ani.

Prestația de șomaj este o sumă acordată lunar, în cuantum de 75% din valoarea indicatorului social de referință în vigoare la data stabilirii acesteia, pentru persoanele cu un stagiul de cotizare de cel puțin un an, la care se adaugă o sumă calculată prin aplicarea asupra mediei salariului de bază lunar brut pe ultimele 12 luni de stagiul de cotizare, a unei cote procentuale diferențiate în funcție de stagiul de cotizare.

Drepturile cuvenite în sistemul asigurărilor pentru șomaj din România se pot transfera în țările în care asigurații își stabilesc domiciliul sau reședința, în condițiile reglementate prin acorduri și convenții internaționale la care România este parte.

Nu beneficiază de indemnizație de șomaj persoanele care, la data solicitării dreptului, refuză un loc de muncă potrivit pregătirii sau nivelului studiilor sau refuză participarea la servicii pentru stimularea ocupării și de formare profesională oferite de agențiile pentru ocuparea forței de muncă.

Informații suplimentare pe această temă pot fi consultate pe website-ul Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă: www.anofm.ro.

3.9.4 Serviciile de asistență socială

Străinii și apatrizii care au domiciliul sau reședința în România au dreptul la asistență socială, în condițiile legislației române, precum și ale reglementărilor UE și ale acordurilor și tratatelor la care România este parte.

Pot fi beneficiari ai serviciilor sociale: persoanele și familiile aflate în situații de dificultate; copiii abandonati și [copiii instituționalizați](#); persoanele cu dizabilități; persoanele fără adăpost; victimele traficului de persoane; persoanele private de libertate, precum și alte persoane aflate în situații de nevoie socială.

Sistemul de servicii sociale include: serviciile de asistență și suport pentru asigurarea nevoilor de bază ale persoanei, serviciile de îngrijire personală, de recuperare/reabilitare, de inserție/reinserție socială etc.

Beneficiile de asistență socială se împart în mai multe categorii și pot consta în: ajutoare sociale, ajutoare de urgență acordate pentru situații datorate calamităților naturale, incendiilor, accidentelor etc.; burse sociale și ajutoare financiare pentru facilitarea accesului la educație; ajutoare în natură, alimentare și materiale; facilități privind utilizarea mijloacelor de transport în comun; accesul la comunicare și informare, precum și alte facilități prevăzute de lege; alocații pentru copii; alocații pentru copiii lipsiți, temporar sau permanent, de ocrotirea părinților; indemnizații pentru creșterea copiilor; alocații pentru persoanele cu dizabilități; indemnizații de îngrijire a persoanelor cu dizabilități etc.

Pentru mai multe detalii, consultați website-urile:

<http://www.mmuncii.ro> - Ministerul Muncii și Justiției Sociale

<http://www.mmanpis.ro> - Agenția Națională pentru Plăți și Inspecție Socială

<http://anpd.gov.ro/web/> - Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Dizabilități

<http://www.copii.ro/> - Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție

3.9.5 Formulare europene

Pentru aplicarea prevederilor regulamentelor europene în domeniul securității sociale a lucrătorilor migranți și a membrilor familiilor acestora, precum și a lucrătorilor independenți, sunt prevăzute diverse formulare europene care atestă situația drepturilor de securitate socială ale acestora în cazul deplasării în România.

Autoritățile care gestionează schimbul de formulare cu instituțiile competente din alte State Membre UE/SEE și Elveția, sau, după caz, cu beneficiarii sunt:

– Agenția Națională pentru Plăți și Inspecție Socială, prin agențiile sale teritoriale: pentru eliberarea formularelor electronice din seria F (vechile formulare de tip E 401, E 402, E 403, E405, E406, E407, E411), referitoare la dreptul acordării prestațiilor familiale;

– Casa Națională de Pensii Publice pentru eliberarea formularului electronic A1 (vechiul E101) - confirmă faptul că vă achitați contribuțiile sociale în altă țară din UE, dacă sunteți detașat sau lucrați în mai multe țări în același timp;

– Casele Județene de Pensii, pentru eliberarea formularelor din seria P (vechile formulare electronice de tip E201, E202, E203, E204, E205, E207, E210, E211, E213, E215) - reunesc deciziile de pensionare emise de diferite instituții din țările UE în care ați solicitat pensii pentru limită de vârstă, pensii de urmaș sau pensii de invaliditate, etc..

– Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, prin agențiile județene de ocupare, pentru eliberarea formularelor electronice din seria U (vechile formulare de tip E301, E302) – confirmă perioadele de cotizare, circumstanțele și/sau autorizarea acordării indemnizației de șomaj;

– Casa Națională de Asigurări de Sănătate - prin Casele Județene de Asigurări de Sănătate, pentru eliberarea seriilor de formularelor electronice din seria S (vechile formulare de tip E104, E106, E107, E108, E109, E112, E115, E116, E117, E118, E120, E121, E125, E126, E127) – referitoare la acordarea diverselor servicii medicale.

Informații suplimentare pot fi găsite pe website-urile:

- Agenția Națională pentru Plăți și Inspecție Socială: www.mmanpis.ro
- Casa Națională de Pensii Publice: www.cnpp.ro
- Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă: www.anofm.ro.
- Casa Națională de Asigurări de Sănătate: www.cnas.ro

4. SISTEMUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT

Statul român asigură străinilor cărora li s-a acordat un drept de ședere în România condițiile pentru integrarea, în viața economică, socială și culturală a țării, precum și accesul acestora la sistemul de educație.

Sistemul național de învățământ preuniversitar cuprinde următoarele niveluri:

- Educația timpurie (0-6 ani);
- Învățământul primar, care cuprinde clasa pregătitoare și clasele I-IV;

- Învățământul secundar inferior sau gimnazial, care cuprinde clasele V-VIII;
- Învățământul liceal, care cuprinde ciclul inferior, clasele IX-X și ciclul superior al liceului, clasele XI - XII/ XIII. Examenul de bacalaureat este o condiție obligatorie a continuării studiilor într-o instituție superioară de învățământ
- Învățământul profesional
  - Învățământul postliceal, cu o durată de 1 – 3 ani organizat pentru absolvenții de liceu cu sau fără diplomă de bacalaureat, pentru diverse calificări.

Sistemul național de învățământ superior structurat pe 3 niveluri de studii universitare:

- Studii universitare de licență;
- Studii universitare de masterat;
- Studii universitare de doctorat.

România a adoptat sistemul Bologna de armonizare a sistemelor de învățământ. În acest sens România a introdus o serie de prevederi precum introducerea învățământului superior de licență de 3 ani; introducerea Sistemului European de Credite Transferabile (ECTS); recunoașterea diplomelor obținute în oricare țară UE de către toate celelalte țări.

Sistemul educațional garantează minorilor străini a căror ședere pe teritoriul țării este oficial recunoscută conform legii, drepturi egale de acces la toate nivelurile și formele de învățământ preuniversitar, precum și la învățare pe tot parcursul vieții, fără nici o formă de discriminare. În învățământul obligatoriu corespunzător claselor I-X, elevii străini beneficiază de școlarizare în aceleași condiții ca și cetățenii români. Pentru formele de învățământ liceal secundar superior, universitar și postuniversitar, cetățenii din state terțe care studiază pe cont propriu în România și nu beneficiază de burse, vor plăti taxe de școlarizare al cărui cuantum minim în valută este stabilit în baza prevederilor legale.

O alternativă la sistemul educațional preuniversitar național este *învățământul privat*.

Pentru cetățenii străini care doresc să se înscrie la programe de studii în limba română în învățământul universitar sau postuniversitar, se organizează un an pregătitor de limba română în instituții de învățământ superior acreditate.

Pentru mai multe detalii referitoare la sistemul de învățământ din România consultați website-ul Ministerului Educației Naționale - <https://www.edu.ro/>

Recunoașterea și echivalarea diplomelor obținute în străinătate

În vederea continuării studiilor sau încadrării în muncă pe teritoriul României, este necesară recunoașterea și echivalarea diplomelor obținute în străinătate. Pentru a putea iniția această procedură, diplomele trebuie să fi fost emise de instituții de învățământ acreditate pe teritoriul statului respectiv. Pentru recunoașterea diplomelor de bacalaureat, universitare sau postuniversitare, precum și pentru recunoașterea calificărilor trebuie să trimiteți o cerere, împreună cu actele doveditoare, Centrului Național pentru Recunoașterea și Echivalarea Diplomelor (CNRED) – instituție ce funcționează în cadrul Ministerului Educației Naționale.

Diplomele și certificatele de studii complete și parțiale sunt recunoscute automat dacă sunt obținute de la instituții de învățământ acreditate din UE și SEE; diplomele și certificatele de studii obținute în state terțe sunt recunoscute doar în cazul în care structura studiilor din țara terță este similară cu cea din România, iar între cele două țări există un acord de recunoaștere reciprocă a diplomelor. În caz contrar se va apela la aplicarea de măsuri compensatorii (teste, examene de diferență, stagii de studiu etc.).

Pentru informații suplimentare accesați website-ul CNRED: <https://www.cnred.edu.ro/>

De asemenea, România face parte din sistemul de schimb internațional de studenți prin programe precum Erasmus, are încheiate protocoale sau acorduri / înțelegeri bilaterale privind burse diverse, etc.

Pentru mai multe detalii, accesați pagina oficială a Ministerului Educației Naționale referitoare la cooperarea internațională: <https://www.edu.ro>.

5. SISTEMUL DE SĂNĂTATE

Contribuția la sistemul de asigurări de sanatate

Orice persoană asigurată este îndreptățită să beneficieze de prestații, pe baza unei asigurări care constă în plata obligatorie a unei contribuții către fondul național unic al asigurărilor sociale de sănătate, administrat de către Casa Națională de Asigurări de Sănătate (CNAS) și de către unitățile sale teritoriale.

Conform legislației, au calitatea de asigurați în sistemul public de asigurări de sănătate, cetățenii străini și apatrizii care au solicitat și obținut prelungirea dreptului de ședere temporară sau au domiciliul în România și fac dovada plății contribuției la fond.

Cetățenii statelor membre ale Uniunii Europene, precum și cetățenii statelor cu care România a încheiat acorduri, înțelegeri, convenții sau protocoale internaționale de cooperare în domeniul sănătății și științelor medicale beneficiază de acoperirea serviciilor medicale acordate pe teritoriul României, în condițiile prevăzute de acordurile, înțelegerile, convențiile sau protocoalele încheiate între România și țara respectivă.

Pentru ședere temporară, de maximum 6 luni, cetățenii statelor membre UE/SEE au dreptul la prestații medicale dacă prezintă un Card European de Asigurări de Sănătate valid. Acest card poate fi obținut și de cetățenii țărilor terțe, numai dacă fac dovada unei reședințe legale în spațiul european și dacă sunt asigurați în cadrul unui sistem național de securitate socială.

După obținerea dreptului de ședere în România, acești cetățeni au obligația de a anunța autoritatea din țara de domiciliu cu privire la stabilirea reședinței pe teritoriul României. În funcție de legislația specifică, autoritatea competentă pe linie de asigurări sociale de sănătate din țara membră UE sau SEE va decide unde rămâne asigurată persoana respectivă.

Vă puteți verifica calitatea de asigurat accesând platforma electronică a CNAS: <http://www.cnas.ro/page/verificare-asigurat.html>.

Pentru detalii suplimentare, consultați website-urile:

- www.ms.ro (Ministerul Sănătății)
- www.cnas.ro (Casa Națională de Asigurări de Sănătate)

6. LOCUINȚE

Înainte de a veni în România este recomandabil să realizați prospectarea pieței imobiliare. În acest scop, aveți la dispoziție o serie de mijloace cum ar fi consultarea site-urilor specializate, verificarea secțiunilor din presa dedicată pieței imobiliare, sau contactarea firmelor de intermediari imobiliare.

Inchirieri

La nivel național, prețul locuințelor închiriate variază funcție de localitate, stare, marime și dotare (finisaje, mobilier, aparatura electrocasnică), precum și funcție de locație, zonele centrale fiind de regulă mai scumpe. Acordul de închiriere trebuie oficializat printr-un

Contract de Inchiriere semnat de ambele părți, care trebuie înregistrat ulterior la autoritățile fiscale de către proprietar. Contractul de Inchiriere reprezintă *dovada legală a rezidenței* dumneavoastră în România, fiind necesar pentru a putea obține sau prelungi documentele de ședere în România. De regulă, costul chiriei nu include utilitățile (electricitate, gaz, apă, încălzire, telefon) acestea fiind plătite separat de chiriaș. Va recomandăm ca în cazul în care nu efectuați plata chiriei prin transfer bancar, să vă asigurați că proprietarul va da o chitanță scrisă, ce face dovada plății sumei respective.

Cumpărarea unei proprietăți

În București, în orașele mari precum și în stațiunile turistice, proprietățile sunt mai scumpe decât în restul țării. La achiziționarea unei case, documentele trebuie să fie legalizate de un Birou Notarial.

Ulterior achiziționării, proprietarul trebuie să încheie contracte pentru utilități: electricitate, gaz, apă și încălzire precum și salubritate. În general pentru apartamente, costurile acestor servicii incluzind și cheltuielile comune sunt stabilite prin intermediul asociației de locatari. Facturile pentru aceste servicii trebuie să fie plătite la timp, de regulă lunar, în caz contrar, livrarea serviciilor putând fi întreruptă.

Locuințe pentru studenți

Studenții care călătoresc pentru a studia sau a munci în România pot locui în cămine studentești, sau pot închiria garsoniere sau apartamente. Informații referitoare la posibilitățile de cazare în camine studentești se regăsesc pe website-urile universităților.

Linkuri utile:

- www.ziare.ro (portal cu zierele naționale, regionale și locale din România)
- www.imobiliare.ro , www.agentiimobiliare.ro (portal cu agenții imobiliare)
- <https://www.paginiaurii.ro/cauta/imobiliare/>

7. TRANSPORT

România dispune de o infrastructura de transport complexă alcătuită din rețeaua căilor ferate, rețeaua de drumuri internaționale, naționale și județene, aeroporturi, porturi fluviale și maritime.

Transport feroviar

Infrastructura căilor ferate din România este deservită la nivel național de compania publică Căile Ferate Române (CFR). Biletele de călătorie se pot obține din gări, agenții de voiaj CFR sau on-line pe www.cfrcalatori.ro, site pe care sunt furnizate și detalii referitoare la destinații, orar, costul biletelor, etc. Suplimentar, companii private ca Regiotrans, Grup Feroviar Roman, Servtrans, Transferoviar Grup realizează o serie de curse regionale.

Pentru transportul pe calea ferată se acordă diverse facilitati: studenții din învățământul de stat și particular acreditat cursuri de zi sunt scutiți de plata biletului de călătorie, pentru toate categoriile de trenuri clasa a 2-a; se aplică reduceri cu 50% pentru toate categoriile de trenuri, clasa a 2-a, pentru elevii din învățământul obligatoriu, profesional – inclusiv postliceal, liceal acreditat/autorizat, iar pensionarii beneficiază de 6 călătorii simple cu reducere de 50% din tariful pentru trenuri regio sau interregio clasa a 2 a.

Transport rutier

La nivel național, rețeaua rutieră din România are 746 Km de autostrazi și 17606 km de drumuri naționale. Taxa prevăzută pentru circulația pe drumurile din România este reprezentată de costul rovinietei. Rovinieta se poate achiziționa on-line

(<https://www.roviniete.ro/>), iar costul acesteia pentru autoturisme este de 3 euro pentru 7 zile, 7 euro pentru 30 de zile și 28 de euro pentru un an.

Limitele de viteză permise pe șoselele din România sunt: pe autostrăzi – 130 km./oră; drumuri expres sau drumuri naționale europene (în afara localităților) – 100 km/oră, 90 km/oră pe celelalte categorii de drumuri, în timp ce în localități este de 50 km/oră.

România are dezvoltată o rețea de autogari deservite de mai multe companii de transport care oferă tarife comparabile pe aceleași rute. Detalii suplimentare referitoare la rute, orarul și prețul curselor pot fi găsite accesând www.autogari.ro.

Transport local

Orașele mari din România au sisteme de transport public deservite de autobuze, și în unele cazuri tramvaie, troleibuze și maxi-taxi. Achiziționarea biletelor de călătorie se realizează în general de la chioșcurile specializate amplasate în stații. După urcarea în mijlocul de transport, călătorul trebuie să-și valideze biletul.

În **București** transportul public local este realizat de Regia Autonomă de Transport București. Orarul de circulație al mijloacelor de transport este 5.00 – 23.00. Între 23.00 și 4.30 sunt prevăzute un număr minimal de curse de noapte care circulă pe rute speciale la intervale cuprinse între 40 de min și 2 ore. Titlurile de călătorie se emit sub forma unui portofel electronic. Transferurile la/de la aeroportul Henri Coandă sunt asigurate de două Linii EXPRES. Pentru detalii suplimentare: www.ratb.ro

Metrou

București este singurul oraș care dispune de o rețea de transport subteran alcătuită din 4 magistrale și 51 de stații. Programul de funcționare este între 5.00 și 23.00, iar cardurile de călătorie se achiziționează din stațiile de metrou. Detalii suplimentare la: www.metrorex.ro

Sunt scutiți de plata biletului de călătorie copiii cu vârsta sub 7 ani, veteranii de război, persoanele cu dizabilități, toate categoriile de pensionari, iar elevii și studenții de la cursuri de zi beneficiază de reduceri cu 50% ale tarifului abonamentului lunar

Taxi

Serviciul de taxi este disponibil în toate orașele din țară. Taxiurile pot fi comandate prin apel telefonic, prin intermediul aplicațiilor on-line, sau direct pe stradă. Taxiurile autorizate legal au prevăzute distinctiv caseta TAXI pe mașină, iar numele firmei de taxi, numărul licenței și tariful sunt specificate pe portiere. Pentru detalii referitoare la firmele de taxi care operează în principalele orașe din România puteți consulta pagina web <http://www.taximetre.ro/>

Transportul aerian

Compania națională de transport aerian TAROM asigură cursele interne realizând transferurile între București și principalele aeroporturi din țară: Timișoara, Cluj, Satu Mare, Baia Mare, Tirgu Mureș, Iași, Suceava. Detalii suplimentare se regăsesc pe www.tarom.ro.

Alte companii aeriene low-cost care asigură transferuri în Timișoara, Cluj și Iași sunt Blue Air, Wizz Air, Ryanair.

Transport fluvial

Transportul de persoane este dezvoltat în special în zona Deltei Dunării. Serviciul este asigurat în principal de NAVROM Delta S.A.-Tulcea, fiind asigurat transportul între porturile Tulcea, Sulina, Sfintu Gheorghe și localitățile din Delta Dunării. Detalii referitoare la rute, program și prețuri se regăsesc pe www.navromdelta.ro.

Permisul de conducere auto

Pentru a putea conduce un autovehicul în România trebuie să aveți 18 ani împliniți și un permis de conducere valabil, corespunzător vehiculului pe care îl conduceți.

În cazul în care nu aveți permis de conducere obținut în altă țară și doriți să obțineți un astfel de permis în România, trebuie să aveți un drept de ședere în România (permis de ședere, carte de rezident) și să domiciliați în țară de cel puțin 185 de zile calendaristice (6 luni), înainte de momentul înscrierii la examen. Pentru obținerea permisului trebuie să urmați cursurile unei școli de șoferi, și să susțineți un examen, care constă într-o probă teoretică pe calculator și una practică, pe un traseu din orașul în care aveți rezidența. Examenul teoretic poate fi susținut, la cerere, și într-o limbă de circulație internațională însă examenul practic (traseul) se va susține în limba română.

Permisul de conducere are o valabilitate de 10 ani, iar după expirarea acestuia se poate prelungi fără susținerea unei probe de examinare.

Dacă aveți un permis de conducere valabil obținut într-un stat semnatar al Convenției Asupra Circulației Rutiere (Viena 1968), vă puteți preschimba acest document cu unul românesc, fără niciun fel de examinare sau testare. Pentru a vă preschimba permisul de conducere trebuie să vă adresați Serviciului Public Comunitar Regim Permise de Conducere și Înmatriculare a Vehiculelor din cadrul Instituției Prefectului, din orașul în care aveți domiciliul de pe permisul de ședere. Permisul de conducere românesc se eliberează în termen de 30 de zile de la depunerea dosarului, iar între timp veți putea circula cu un document provizoriu.

În cazul în care dețineți un permis de conducere emis de un stat care nu a semnat Convenția Asupra Circulației Rutiere și nu este membră a Uniunii Europene, veți putea circula în România doar în baza permisului de conducere obținut în țara respectivă, însoțit de un permis de conducere internațional. Este posibil ca pentru a putea valida autenticitatea permiselor de ședere obținute într-un stat terț să vi se ceară documente suplimentare (ex: adeverință eliberată de formațiunile consulare). Din acest motiv, vă recomandăm să vă interesați la Serviciul Public Comunitar Regim Permise de Conducere și Înmatriculare a Vehiculelor din județul în care aveți reședința.

8. FAMILIA

Căsătoria

Vârsta legală pentru căsătorie este de 18 ani; se poate căsători și un minor care a împlinit vârsta de 16 ani în temeiul unui aviz medical, cu încuviințarea părinților săi sau, după caz, a tutorelui și cu autorizarea instanței de tutelă în a cărei circumscripție minorul își are domiciliul; în cazul în care unul dintre părinți refuză să încuviințeze căsătoria, instanța de tutelă hotărăște și asupra acestei divergențe, având în vedere interesul superior al copilului.

Documentele necesare încheierii căsătoriei dintre doi cetățeni străini, sau dintre un cetățean străin și un cetățean roman, trebuie depuse în original și copie la Oficiul Stării Civile din cadrul Primăriei locului de domiciliu sau de reședință al unuia dintre soți. Oficierea căsătoriei se poate face numai după trecerea unui termen de 10 zile de la data depunerii dosarului. În ziua căsătoriei trebuie să fiți însoțiți de 2 martori cu acte de identitate, iar pentru cetățenii străini care nu înțeleg limba română se solicită prezența unui traducător autorizat.

Documentele depuse în vederea încheierii căsătoriei, care sunt emise de autorități străine, trebuie traduse în limba română și legalizate de ambasada sau consulatul țării dumneavoastră

din România. Legalizarea copiilor documentelor și a traducerilor actelor necesare sunt supuse taxelor consulare, care se plătesc de solicitanți la Ambasada sau Consulatul competent.

Documentele incluse în dosarul depus la Oficiul Stării Civile, trebuie să fie în anumite cazuri apostilate și supralegalizate conform Convenției de la Haga. Pentru detalii suplimentare consultați pagina <http://www.mae.ro/node/1455>.

Există o serie de cazuri speciale în care cetățeni ai anumitor state nu pot încheia căsătorii în România, decât cu aprobarea autorităților din țara de origine. De aceea, înainte de a încheia o căsătorie în România, trebuie să vă interesați care sunt obligațiile care vă revin în acest sens, de la ambasada sau consulatul țării dumneavoastră de pe teritoriul României.

Nașterea

Conform legislației în vigoare, orice copil născut pe teritoriul României trebuie declarat și înregistrat de către Serviciul Public Comunitar Local de Evidență a Persoanelor, sau după caz, de ofițerul de stare civilă din cadrul primăriei/unității administrativ teritoriale în a cărei rază s-a produs evenimentul.

Copiii cu unul sau ambii părinți cetățeni străini pot deveni cetățeni români dacă:

- s-au născut pe teritoriul statului român, chiar dacă numai unul dintre părinți este cetățean român;
- s-au născut în străinătate și ambii părinți sau numai unul dintre ei are cetățenia română;
- sunt cetățeni străini dar sunt adoptați de cetățeni români.

Copilul obține cetățenia română automat dacă are mai puțin de 18 ani la data la care părinții săi obțin cetățenia română.

În cazul în care numai unul dintre părinți dobândește cetățenia română, părinții vor hotări de comun acord cu privire la cetățenia copilului. În situația în care părinții nu cad de acord, tribunalul din localitatea de domiciliu a minorului va decide, pe principiul respectării interesului superior al copilului. În cazul copilului care a împlinit vârsta de 14 ani este necesară obținerea consimțământului său.

Declararea și înregistrarea decesului

Decesul survenit pe teritoriul României se declară de către membrii familiei decedatului sau, în lipsa acestora, de către medic sau alt cadru din unitatea sanitară unde s-a produs decesul sau de către orice altă persoană care a luat cunoștință de deces, în termen de 3 zile de la data încetării din viață a persoanei.

Întocmirea actului de deces se face de către serviciul comunitar local de evidență a persoanelor sau primăria în a cărei rază s-a produs decesul. Pentru aceasta, aveți nevoie de următoarele documente: certificatul medical constatator al decesului, semnat de medicul sau de cadrul mediu sanitar care a făcut constatarea; actul de identitate, certificatul de naștere și de căsătorie al decedatului; actul de identitate al declarantului decesului.

Consulatul țării al cărei cetățean este cel decedat poate:

- să ofere informații privind procedurile ce trebuie urmate în caz de deces, împreună cu datele de contact ale firmelor de servicii funerare;
- să elibereze pașaport mortuar necesar transportului internațional al corpului neînsuflețit.

9. FINANȚE

Moneda națională

Moneda națională este Leul (RON).

Politica cursului de schimb valutar intră în atribuțiile Banca Națională a României (BNR), acesta fiind stabilit zilnic și considerat ca etalon pentru efectuarea de operațiuni financiar-bancare de către diverse instituții financiare sau organizații.

Băncile comerciale și casele de schimb valutar practică cursuri valutare proprii, acestea din urmă putând solicita și comisioane.

Detalii despre cursul valutar BNR găsiți pe: <http://www.bnr.ro/Cursul-de-schimb-524.aspx>, sau pentru băncile comerciale pe: www.banknews.ro/curs_valutar_banci/

Conturi Bancare

Puteți să vă deschideți un cont curent la orice bancă, în baza documentului prin care faceți dovada identității dumneavoastră: pașaportul și/sau permisul de ședere.

Tot mai multe servicii bancare se pot accesa prin internet sau telefon (Internet banking sau mobile banking): puteți deschide depozite, face transferuri, schimburi valutare, plăți facturi, verificați contul, alimentați cardul etc. Puteți accesa lista băncilor comerciale acreditate de BNR, precum și datele lor de contact la: <http://www.bnro.ro/Banci-comerciale-1333.aspx>

Transfer de fonduri în și din străinătate

Puteți trimite fonduri din România în străinătate sau puteți primi bani din străinătate apelând la servicii bancare diverse oferite de băncile comerciale. Băncile vă pot furniza, la cerere, o listă cu țările în care puteți efectua operațiuni bancare, precum și informații în legătură cu valoarea comisioanelor bancare practicate. Pentru a efectua un transfer este necesar să prezentați un document care să facă dovada identității dumneavoastră: pașaportul și/sau permisul de ședere.

De asemenea, puteți transfera bani prin intermediul Poștei Române sau a serviciilor de transferuri internaționale rapide de bani, precum: Money Gram, Western Union.

Mai multe detalii găsiți pe: <http://www.posta-romana.ro>, <https://secure.moneygram.com>, <https://www.westernunion.com/ro/en/home.html>.

Fiscalitate – taxe și impozite

La data publicării acestui ghid, impozitul pe venit este de 16%, iar cota standard a taxei pe valoarea adăugată (TVA) de 19%. În cazul în care sunteți angajat, angajatorul dumneavoastră are obligația să rețină impozitul pe venit din salariul dumneavoastră și să-l vireze către bugetul de stat (Agenția Națională de Administrare Fiscală).

Dacă lucrați pe cont propriu și sunteți înregistrat ca persoană fizică autorizată (PFA) sau ați înregistrat o asociație familială, funcție de adresa de reședință sau de locul în care vă desfășurați activitatea trebuie să vă înregistrați la Administrația Finanțelor Publice pentru obținerea codului de identitate fiscală și pentru calcularea și plata impozitului pe venit.

De asemenea, în România se percep taxe și impozite locale (cum ar fi impozitul pe clădiri și impozitul pe teren; taxa pentru eliberarea certificatelor, avizelor și autorizațiilor), impozite pe profit, accize (la țigări, alcool, carburanți, cafea etc.) și altele.

Pentru informații referitoare la calcularea impozitului pe venit pe tipurile de activități desfășurate, și pentru a completa formularele necesare, accesați website-ul Agenției Naționale

de Administrare Fiscală (ANAF):
http://static.anaf.ro/static/10/Anaf/Contribuabili/scurt_ghid.htm

De asemenea, veți găsi lista Administrațiilor Finanțelor Publice cu datele acestora de contact pe:

https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/AsistentaContribuabili_r/telefoane_judete/Regiuni.htm

10. IMPLICARE IN COMUNITATE

Conform Constituției României, ca cetățean străin, nu aveți drepturi politice, deși puteți accesa toate celelalte drepturi fundamentale în domeniile social și economic. Faptul că nu beneficiați de drepturi politice înseamnă că nu aveți dreptul de a alege (de a vota) sau de a fi ales, de a înființa partide politice și de a exercita funcții și demnități publice. Aveți însă dreptul de a înființa o organizație non-guvernamentală, de a deveni asociat sau membru la o asociație, fundație etc. și de a întreprinde acțiuni de voluntariat.

Există organizații neguvernamentale care acționează în interesul cetățenilor străini dar și organizații ale comunităților de străini, care sunt asociații culturale, profesionale, ale oamenilor de afaceri, de protecție a drepturilor omului etc. Vă puteți adresa lor, când aveți o problemă sau dacă doriți să sprijiniți activitatea acestora.

Link-uri utile:

- Consiliul Național Român pentru Refugiați (CNRR) - www.cnrr.ro
- Serviciul Iezuit pentru Refugiați România (JRS) - www.jrseurope.org
- Asociația pentru Dialog, Ocupare și Migrație CONECT (Asociația CONECT) - www.asociatiaconect.ro
- Salvați Copiii România (SCR) - www.salvaticopiii.ro
- Asociația Serviciul APEL - <http://apelngo.ro/>
- Centrul icar medical pentru reabilitarea victimelor torturii (ICAR) - www.icarfoundation.ro
- ARCA Forumul Român pentru Refugiați și Migranți - www.arca.org.ro
- UNICEF România - <http://www.unicef.org/romania/ro/>
- Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR România) - <http://www.unhcrcentraleurope.org/ro/index.html>
- Organizația Internațională pentru Migrație - www.iom.ro